

Hundraåriga Liljevalchs: från *Guernica* till pudeldräkt

ett besök på Liljevalchs konsthall i Stockholm på Djurgården har varit en självklar programpunkt för mig under årens lopp. Utställningen ”De gåtfula”, outsiders i konsten, var en tidig, stark upplevelse i 20-årsåldern. Också Carl Fredrik Hill, Edvard Munch, Cobra, Halmstadgruppen, Lena Cronqvist, Andy Warhol, Lars Lerin och många fler har gjort ett outplånligt intryck.

Nu firar Liljevalchs sitt 100-årsjubileum, aningen försenat på grund av dels pandemin, dels den nya byggnaden Liljevalchs+ som just blivit färdig.

Sven Strindberg öppnade den allra första konstsalongen i Helsingfors, Strindbergs konstgalleri 1913, ett framgångsrikt galleri som introducerade bland andra Kandinskij och tysk expressionism. Sedan handplockades han av prins Eugen till Stockholm och blev den första intendenten på Liljevalchs med devisen ”en konsthall för allt – konst, konsthantverk, nationellt, internationellt, klassiker och samtida”. Det här breda, gränsöverskridande uppdraget är uppenbart också på den pågående jubileumsutställningen.

Liljevalchs+ väcker både ilska och beundran

Ursprungligen var det den konstintresserade industrimannen Carl Fredrik Liljevalch som testamenterade pengarna för en ny konsthall, som fick hans namn.

Sedan fick den unga arkitekten Carl Bergsten i uppdrag att rita konsthallen; det blev en vacker, personlig byggnad, som på ett unikt sätt tar vara på det naturliga ljuset. De högt placerade fönstren har vissa likheter med Konsthallen i Helsingfors, ritad av Hilding Ekelund några år senare.

Redan när den första byggnaden uppfördes hade man reserverat ett område för att senare utvidga med ateljéer. Och nu står den rykande färsk byggnaden färdig, ritad av en av Sveriges mest kända arkitekter, Gert Wingårdh, i samarbete med konstnären Ingegerd Råman. Byggnaden kallas Liljevalchs+, en ljus kubformad byggnad med en speciell struktur, ett rutnät av runda fördjupningar med glas som skimrar med hjälp av speglar och associerar till buteljbottnar. Fönstren är som infällda skärmar i fasaden och taklinjen är uppdelad med djupa hack som ger den karaktär. Liljevalchs+ är en egensinnig, minimalistisk byggnad som många kallar ful låda. Genom sin enkelhet fungerar den som en förstärkande passepartout som kontrasterar mot och lyfter fram den gamla, klassiska byggnaden. Nybygget har skapat diskussion, både ilska och beundran, och kostnaden för det hela rusade iväg.

En lektion i modern konsthistoria

Jubileumsutställningen visas i den gamla byggnaden. Det är en kronologisk genomgång med plock ur mer än 600 utställningar som Liljevalchs levererat sedan 1916. Den första utställningen inleddes med den svenska konstens tre ikoniska män, Carl Larsson,

Bruno Liljefors och Anders Zorn, medlemmar i Konstnärslövförbundet, som nu fritt fick visa upp sina alster. Kanske Carl Larsson banade vägen för hemmets betydelse på Liljevalchs.

Att ge en heltäckande bild av alla utställningar under mer än 100 år är en omöjlig

Josef Franks Liljevalchssoffa från 1934 framför Picassos Guernica som visades på Liljevalchs 1938. På väggen en matita av Märta Måås-Fjetterström. Foto Mattias Lindbäck.

uppgift, risken är ett allmänt mischmasch eller att någon blir styvmoderligt behandlad. Här har man valt att ösa ur den rika historien och belysa höjdpunkter. Men också urvalet ger en rik inblick i vår konsthistoria och vilka trender som legat i luften under olika perioder. Expressionismen i Sverige med Isaac Grünewald, Sigrid Hjertén. Italiensk konst med Giorgio de Chirico från Mussolinis Italien. Ofta visades vandringsutställningar, på 30-talet till exempel Matisse, Picasso (bland annat *Guernica*) och Braque. Edvard Munch visades här en av de första gångerna utanför Norge. På 50-talet var ”Mexikansk konst från forntid till nutid” den utställning som nådde alla tiders publikrekord på Liljevalchs. Det krävdes tolv tågagnar för att transportera föremålen.

Allt detta visar på en imponerande internationell bredd, men under Liljevalchs historia har tyvärr andelen internationell konst med tiden minskat, antagligen på grund av höga försäkringskostnader. Ambitionen att öppna dörrar till nya världar och ge folket en inblick i vad som händer inom konsten också utanför Sverige är uppenbar, men det är också tydligt att mottagligheten för det nya inte alltid är självklar. Kvinnliga konstnärer fick knappt alls gehör i början. ”Jag besökte häromdagen fruntimmernas utställning hos Liljevalch och något så förskräckligt har jag aldrig sett. Utställningen var en skam för kvinnokönet”, skrev Albert Engström i tidningen *Strix*, samma år som kvinnorna fick rösträtt i Sverige, 1921.

Vackrare vardagsföremål för alla

1917 öppnade hemutställningen som vände sig till arbetarklassen med enkla möbler och husgeråd, skapade av svenska konstnärer och arkitekter. Men eftersom arbetarklassen knappast hade råd med inträdesbiljetten var det främst medelklassen som tog till sig utställningens budskap. Konsthantverk, inredning, hemslöjd och design är återkommande teman på Liljevalchs. God smak och vackrare vardagsvaror för alla var den pedagogiska drivkraften. Kvalitet till de breda massorna. Från hantverk till massproduktion. Det här temat kulminerade 2009 i en stor utställning, IKEA på Liljevalchs, och även om den fick kritik för Ikeas inblandning och ekonomiska bidrag såg Liljevalchs IKEA som en betydande kraft inom inredning i det svenska folkhemmet. Men här får konsthallens roll som oberoende en liten stöt.

*Kjartan Slettemark i sin pudeldräkt 1975.
Foto Brita Olsson.*

Pudeln är välkommen

Sist men inte minst en klassiker, Vårsalongen, en jurybedömd utställning, är en seglivad institution öppen för alla som fyllt 18 år; Sveriges äldsta obrutna utställningsformat.

1975 erbjöds Vårsalongen en speciell produkt. När Kjartan Slettemark fick ett meddelande från Socialtjänsten om att han istället för att leva på socialbidrag borde uppsöka ”Arbetsförmedlingens kundmottagning” läste han fel, han trodde det var hundmottagning. Han skapade en hunddräkt och erbjöd sig själv iklädd pudeldräkt till Vårsalongen. Ett tidigt exempel på performancekonst. Efter det dök pudeln upp i olika sammanhang som en protest mot konstnärernas dåliga villkor. Nu ingår Kjartan Slettemarks pudel i jubileumsutställningen, fotograferad av vännen Brita Olsson, trots att den ursprungligen refuserades.

Det är ditt och datt på Djurgården. Det ryms mycket inom 100 år: jag befann mig gärna i ymnigheten, som ibland blev lite spretig. Carl Kylbergs expressiva målningar, 60-talets politiska konst, sovjetisk konst och fransk form, man får sig serverad en utvald lektion i konsthistoria med bredd och dessutom ett tillfälle att diskutera ny arkitektur. Är Liljevalchs+ ny arkitektur med finess eller bara en ful, dyrbar låda?

LOTTA WIGELIUS-WULFF

Liljevalchs 100 år: 15 oktober 2021–16 januari 2022
Liljevalchs+: Linn Fernström 29 oktober 2021–20 februari 2022; Karin Alfredsson 16 december 2021–13 februari 2022; Eva Lange och Per Kesselmer 19 november 2021–23 januari 2022